

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Вінницький національний технічний університет

В. А. Петрук

**ФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО РІВНЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

Монографія

Вінниця
ВНТУ
2011

УДК 378.147

ББК 74.58

ПЗ1

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (протокол № 6 від 27.01.2011 р.)

Рецензенти:

Л. І. Нічуговська, доктор педагогічних наук, професор

Н. М. Лосева, доктор педагогічних наук, професор

Петрук, В. А.

ПЗ1   Формування базового рівня професійної компетентності у майбутніх фахівців технічних спеціальностей засобами інтерактивних технологій : монографія / В. А. Петрук. — Вінниця : ВНТУ, 2011. — 284 с.

ISBN 978-966-641-419-2

В монографії розглянуто теоретико-методичні засади формування базового рівня професійної компетентності як основи професійної компетентності майбутніх фахівців технічного спрямування засобами інтерактивних технологій. Розроблено модель формування фахової компетентності в майбутніх випускників технічних ВНЗ у процесі двоступеневого навчання. Наведено авторську методику інтерактивних технологій формування базового рівня професійної компетентності в процесі навчання вищої математики.

УДК 378.147

ББК 74.58

ISBN 978-966-641-419-2

© В. Петрук, 2011

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ	6
1.1. Сутність понять «компетентність» та «компетенція» у психологічній і педагогічній літературі.....	6
1.2. Виокремлення складових базового рівня професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей	22
1.2.1. Мотиваційна компетенція.....	25
1.2.2. Когнітивно-творча компетенція.....	35
1.2.3. Комунікативна компетенція	44
1.3. Базові професійні компетенції – складові моделі формування фахової компетентності випускника технічного ВНЗ	50
Розділ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	66
2.1. Концептуальні підходи до формування базових професійних компетенцій у студентів технічних спеціальностей.....	66
2.2. Технологічний підхід до формування професійних компетенцій майбутніх випускників вищих навчальних закладів.....	88
2.3. Доцільність використання інноваційних технологій навчання фундаментальним дисциплінам у технічному ВНЗ.....	106
2.4. Критерії, показники та рівні оцінювання сформованості базових професійних компетенцій у майбутніх фахівців технічних спеціальностей.....	130
Розділ 3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	154
3.1. Методика формування базових професійних компетенцій майбутніх фахівців у студентів молодших курсів ВНЗ.....	156
3.1.1. Інтерактивні методи навчання студентів першого курсу..	166
3.1.2. Інтерактивні методи навчання студентів другого курсу....	193
3.2. Інформаційно-методичне забезпечення формування базових професійних компетенцій майбутніх фахівців.....	212
3.3. Система роботи викладача щодо формування базових професійних компетенцій у студентів вищих технічних навчальних закладів.....	228
ПІСЛЯМОВА	253
ЛІТЕРАТУРА	255

ПЕРЕДМОВА

Навчальні заклади України, що готують майбутні кадри, а сучасному етапі не можуть залишитись осторонь прискороного випереджувального інноваційного розвитку освіти і науки та вимагають забезпечення умов для розвитку, самоствердження і самореалізації особистості впродовж життя. Новітні технології вимагають від молодих фахівців не просто освіченості, активності, пошуку, а й самостійності, впевненості, відповідальності, вміння жити і працювати в нових умовах, бути соціально зорієнтованими.

Постійне збільшення обсягу знань, до якого необхідно вивести майбутнього фахівця за роки навчання у вищому навчальному закладі, підвищення вимог до його професійної і спеціальної підготовки викликає гостру потребу всебічного і глибокого дослідження системи формування у студентів професійних навичок, зовнішніх і внутрішніх чинників становлення фахівців з вищою технічною освітою, розкриття закономірностей і особливостей професійної підготовки і застосування їх у навчально-виховному процесі.

У сучасних умовах, коли від компетентності та ініціативи працівника, його вміння організувати практичну діяльність залежить успіх справи, актуалізується завдання підготовки висококваліфікованих фахівців, які здатні творчо мислити, самостійно приймати правильні рішення. Але для того, щоб навчитись творчості, потрібно попередньо збагатити мислення людини вже відомими операціями або пізнавальними структурами, відібраними принципами і орієнтирами розв'язання певного класу задач. Отже, можна стверджувати, що мислення є головною передумовою досвіду самостійної пізнавальної діяльності.

Питання розвитку творчих здібностей студентів має розглядатись з психолого-педагогічних положень про те, що здібності особистості не є вродженими якостями, вони формуються в житті і діяльності. Основними з них є психолого-гносеологічні, що ґрунтуються на інерції думки, стереотипності мислення. Послаблення психолого-гносеологічних бар'єрів різко послаблює вплив гальмівних сил на процес мислення особистості і дає можливість розв'язати поставлені перед нею завдання.

В умовах модернізації освітнього простору істотної ваги в становленні сучасного типу особистості набуває «концепція компетенції».

Ця тенденція полягає в тому, що підвищується роль когнітивних та інформаційних початків в освіті, а звідси більш адекватним стає поняття «компетенція», на відміну від «кваліфікації». В умовах нового типу економіки все більший пріоритет серед вимог до випускників ВНЗ одержують вимоги системно організованих інтелектуальних, комунікативних, моральних початків. Таким чином, найважливішим завданням сучасної освіти є її переорієнтація на визначення компетенцій, що забезпечують якість освіти, адекватну вимогам часу.

Оскільки випускнику технічного ВНЗ неможливо набути необхідних професійних знань без якісного засвоєння ним матеріалу фундаментальних дисциплін, зокрема фізико-математичних, то викладачі цих предметів мають закласти міцний фундамент для свідомого засвоєння студентами знань зі спеціальних предметів. Предметна система для майбутнього фахівця визначає зміст навчання, де кожен предмет має свій сенс. Студенти вважають, що не всі навчальні дисципліни, які вони вивчають, знадобляться в їхній майбутній професії. До того часу, поки не буде зрозумілий сенс кожної дисципліни, що її вони вивчають, з погляду потреб майбутньої професійної діяльності, ця проблема буде залишатися невирішеною.

Розгортання інноваційних процесів у суспільстві пов'язано з формуванням і підготовкою фахівців нового типу, тому системі вищої школи необхідно переходити до нових методів і засобів навчання фахівців для ринкової економіки. Якщо навчання орієнтоване на мотиви обов'язку, то воно стає для студента одноманітним. Щоб з об'єкта педагогічної дії студент став суб'єктом, який сам із готовністю включається в навчання, потрібно в організації цього процесу знайти протидію двох пружин розвитку особистості «хочу» і «треба».

Нині головне у підготовці фахівця з вищою технічною освітою – не оволодіння сумою конкретних знань, а формування вмінь та навичок самостійної, наукової, дослідницької, винахідницької діяльності, виховання культури професійного мислення. Одним із дійових засобів можуть стати інтерактивні технології навчання, під час застосування яких здійснюється різноманітний вплив на особистість. Розвивальні й навчальні функції потрібно використовувати протягом усього навчання, при цьому вміло поєднувати їхні різновиди в системі занять.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Формування професійної компетентності є складним й багатогранним процесом, який здійснюється у спеціально створеному середовищі, що віддзеркалює взаємозв'язок дидактичних компонентів і забезпечує ефективність самого процесу формування [125].

1.1. Сутність понять «компетентність», «компетенція» в психологічній і педагогічній літературі

Інтенсивне збільшення обсягу науково-технічної інформації, постійне оновлення технологій, які ведуть до швидкого морального старіння виробничих потужностей, вимагають від фахівця високої фундаментальної підготовки, здатності швидко засвоювати новітні технології, вміння використовувати інформаційні технології, що сприяють автоматизації не тільки фізичної, а й розумової праці.

Одночасно різко зросла потреба у творчій, не алгоритмізованій діяльності та у фахівцях, здатних її виконувати, задіяних в науковій діяльності, котра вимагає здібностей та навичок самоосвіти, вміння включатись у неперервний процес підвищення кваліфікації [281].

Інтеграція України в європейський науковий та освітній простір зумовлює зміни до реформування системи вищої освіти. В сучасних умовах становлення професіонала не можливе без чіткого визначення системи знань, умінь та навичок, професійних компетентностей, особистісних якостей фахівця.

Серед вчених, педагогів, психологів, лінгвістів немає єдиного означення та розуміння поняття «компетентність» [16; 122; 125; 273].

У психолого-педагогічній літературі існують різноманітні підходи до розуміння термінів «компетентність» і «компетенція».

Словник іноземних мов розкриває поняття «компетентний» як той, що володіє компетенцією – колом повноважень, наданих законом, уставом чи іншим актом, конкретному органу або посадовій особі; знання та досвід в тій чи іншій галузі [283, с. 236].

Аналіз тлумачення поняття «компетентність» у словниках означає: *Competens* (лат.) – відповідний, здатний [285, с. 295.]; *Competence* (англ.) – здатність (компетенція) [284, с. 295]. Звідси випливає, що компетентність і компетенція це поняття, що взаємодоповнюють і взаємообумовлюють одне одного.

У «словнику іноземних слів» [280] «компетентність» має тлумачення як володіння знаннями, які дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагому авторитетну думку.

У Великому словнику німецької мови іноземний термін «компетентність» характеризує здатність до дії та уміння використовувати знання у практичній діяльності [332].

У словнику російської мови С. І. Ожегова і М. Ю. Шведова [175] розглядається поняття «компетентний» – той, що знає, поінформований, авторитетний в деякій галузі, а поняття «компетенція» – коло питань, в яких дехто добре поінформований; коло повноважень, прав.

Радянський енциклопедичний словник розтлумачує поняття «компетенція» – як знання і досвід в деякій галузі [283].

Розглянемо історичний аспект введення понять – «компетентність», «компетенція», «компетентний підхід» до навчання в освітній простір.

Перший етап характеризується створенням передумов введення у науковий апарат категорії «компетентність», розмежуванням понять «компетенція» і «компетентність». Цей етап характеризується дослідженнями різних видів мовної компетенції. Вперше компетентність, як окреме поняття, розглядав німецький вчений Хаберман, який використав його як соціологічний термін у контексті теорії мовної комунікації [101].

Другий етап характеризується використанням категорії «компетентність» в управлінні та менеджменті, у навчанні спілкуванню з'являється поняття «соціальні компетентності (компетенції)». У 1973 році з'являються праці Д. Равена та Д. Клелланда, проте не в Америці, а у Великобританії з 1986 року була внесена концепція компетентнісно-орієнтованої освіти до основи національної системи кваліфікаційних стандартів і отримала офіційну підтримку уряду. У британському підході під компетентністю розуміють сукупність професійних кваліфікацій, котрі констатують здатність робітника виконувати конкретну роботу на рівні, що його встановлює стандарт, у діапазоні певних об-

ставин і в умовах, якщо вимоги змінюються. Система професійних кваліфікацій, що прийнята у Великобританії, складається з двох підсистем: національні загальноосвітні кваліфікації (початковий, загальний і продуктивний рівні) та національні професійні кваліфікації [150, с. 45].

Британський підхід до структури компетентності є відображенням системи освіти Великобританії, у межах якої існує національний навчальний план з підготовки молоді і дорослих до фахової діяльності на окремих курсах [71, с. 47]. Успішно завершивши навчання за одним із ступенів освіти, випускник автоматично набуває відповідний рівень сформованості.

В американському підході відслідковується спроба включити до структури компетентності навички, які дозволяють швидко оцінювати ситуацію та знаходити оригінальні виходи з неї, тобто американський підхід включає творчий компонент діяльності до структури компетентності фахівця. Американський підхід до поняття компетентність – стан адекватного виконання завдання у певних обставинах. Компетентного фахівця відрізняє найбільш оптимальне рішення, тобто він повинен мати критичне мислення. Він має обрати для розв'язання проблеми метод, який є більш вдалим у даних умовах, володіти певною мобільністю знань та вмінь, широкою ерудицією з певного предмету [261, с. 54].

Подальше поняття «компетентність» розглядається у працях із соціальної психології, де воно виступає як основа професіоналізму [100, с. 72]. Тут компетентність визначається як досконале знання власної справи, сутність роботи, що її виконують, складність зв'язків, явищ і процесів, можливих способів і засобів досягнення поставленої мети.

Третій етап розвитку компетентного підходу характеризується тим, що в документах та матеріалах ЮНЕСКО окреслюється коло так званих ключових компетенцій, які повинні стати обов'язковим результатом освіти.

За визначенням експертів країн Європейського Союзу поняття «компетентність» слід розглядати як здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних стосунках - ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях. Компетентність — поняття, що логічно походить від ставлення до цінно-

стей та від знань до умінь [16]. Поняття компетентності відповідно до Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти визначається як спроможність кваліфіковано проводити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить в собі знання, вміння та навички і ставлення, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності [338].

М. Кяерст [132] підкреслює, що при розкритті змісту компетентності виокремлюють такі компоненти:

- здатність, хист, знання;
- діяльність людини як процес (опис, структура, характеристика, ознаки);
- результати діяльності.

Автор проводить низку дефініцій, які розкривають зміст компетентності:

1. Компетентність виявляє інтелектуальну відповідність особи, яка є у складі управлінського персоналу, задачам, розв'язування яких є обов'язковим для того, хто працює на цій посаді.

2. Компетентність виявляється у кількості й якості задач, які сформульовані та розв'язані особою, котра є членом управлінського персоналу, у її основній роботі.

3. Компетентність є одним з компонентів особи або сукупності відомих властивостей особи, що обумовлюють успіх у розв'язуванні основних задач.

4. Компетентність є системою відомих властивостей особи, що виявляються в результативності розв'язаних проблемних задач.

5. Компетентність це одна з властивостей особи, що сприяє ефективному розв'язанню проблем, котрі зустрічаються у сфері діяльності людини і здійснюються в інтересах цієї установи.

Треба відмітити, що соціально-економічні умови, які склалися в Україні та інших пострадянських країнах, визначають деякі особливості розгляду поняття і сутності компетентності. Вона розглядається з різних точок зору, а в означенні сутності віддзеркалюються різні площини діяльності фахівця, але можна стверджувати, що компетентність включає в себе комплекс професійних, соціальних і особистих знань, умінь і навичок, але не обмежується ними.

На думку Ю. М. Ємельянова «компетентність» – це рівень освіти соціальних і індивідуальних форм активності, що дозволяє особі в межах власної здатності і статусу успішно функціонувати в суспільстві [89]. У цьому означенні чітко відслідковується досвід, знання і вміння людини в певній галузі, але, на наш погляд, поняття «компетентність» має більш широкий зміст. Ю. Ф. Майсурадзе [143, с. 277] поділив підходи до визначення компетентності на три групи:

1. Означення компетентності як значення справи, знання науки управління.

2. Включення в зміст компетентності рівня освіти, досвіду роботи за фахом, стану роботи.

3. Розгляд компетентності у взаємозв'язку знань і засобів їхньої реалізації у практиці.

В психології вчені виокремлюють три підходи, які розглядають проблему компетентності: соціально-психологічний, психолого-педагогічний, загальнопсихологічний.

З точки зору Е. І. Огарьова [174, с. 10] «компетентність» – категорія оцінкова, котра характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності, де розвиток здібностей дає можливість виконувати кваліфіковану роботу, приймати відповідальні рішення у проблемних ситуаціях, планувати й удосконалювати дії, що приводять до раціонального й успішного досягнення запланованої мети. Автор розуміє компетентність як стійку здатність до діяльності із знанням справи і уявляє її як категорію з п'яти головних компонентів:

- глибоке розуміння сутності в процесі розв'язування задач і проблем;

- добре знання досвіду у певній області, активне опанування його кращих досягнень;

- вміння вибрати засоби дії, котрі адекватні конкретним обставинам місця й часу;

- почуття відповідальності за отримані результати;

- спроможність вчитись на помилках і вносити корективи у процес досягнення мети.

Інший підхід до поняття компетентності дає М. А. Чошанов [309, с. 6], пропонуючи формулу компетентності як суму мобільності знань та гнучкості методу. Він вважає, що компетентність фахівця відрізняється здатністю серед множини рішень вибирати оптимальне, аргуме-

нтовано відхиляти хибні, піддавати сумніву ефективність вибору його прийняття. Компетентність передбачає постійне оновлення знань, володіння новою інформацією для успішного розв'язування професійних задач. Компетентна людина має не тільки розуміти сутність проблеми, а й вміти її розв'язувати практично, тобто володіти методом розв'язування, що найбільш корисний у даних умовах.

В. А. Дьомін дає таке означення компетентності – це рівень вмінь особистості, що віддзеркалює ступінь відповідності певної компетенції й дозволяє діяти конструктивно в мінливих соціальних умовах [79, с. 35].

Компетентність у дослідженнях Ю. Г. Татур є якістю, характеристикою особистості, що надає їй право вирішувати, висловлювати судження в певній галузі. Основою цієї якості є знання, досвід соціально-професійної діяльності людини. Тим самим автор підкреслює збірний, інтегративний характер поняття «компетентність» [292].

На думку В. С. Безрукова компетентність – це володіння знаннями й уміннями, що дозволяють висловлювати професійно грамотні судження, оцінки, думки [29, с. 64].

В. В. Краєвський та А. В. Хуторський розуміють компетентність як поєднання відповідних знань у певній галузі, здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й активно діяти в ній [125].

В. М. Шепель у структуру компетентності включає знання, вміння, досвід і теоретико-прикладну готовність до використання знань [315].

Поряд із поняттям «компетентність» в науковій літературі часто використовується поняття «професійна компетентність», яке визначається дослідниками як: психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, володіння людиною здатністю і умінням виконувати певні трудові функції (А. К. Маркова); ціннісні орієнтації фахівця, мотиви його діяльності, загальна культура, стиль взаємодії з оточуючими, усвідомлення світу навколо себе і себе у світі, здатність до власного самовдосконалення і саморозвитку (Т. Г. Браже); система знань, умінь і навиків, професійно значимих якостей особистості, що забезпечують можливість виконання професійних обов'язків певного рівня (Г. М. Курдюмов).

В умовах модернізації освітнього простору істотної ваги в становленні сучасного типу особистості набуває «концепція компетенції».

Ця тенденція полягає в тому, що підвищується роль когнітивних та інформаційних підходів в освіті, а звідси більш адекватним стає поняття «компетенція», на відміну від «кваліфікації». В умовах нового типу економіки все більший пріоритет серед вимог до випускників ВНЗ одержують вимоги системно організованих інтелектуальних, комунікативних, моральних початків. Це дозволяє успішно організовувати діяльність у соціальному, економічному, культурному контекстах. Таким чином, найважливішим завданням сучасної освіти є її переорієнтація на визначення компетенцій, що забезпечують якість освіти, адекватну вимогам часу.

У цьому напрямку актуальними є рекомендації Ради Європи щодо визначення п'яти груп ключових відносин, оволодіння якими є визначальним критерієм якості освіти:

1. Політичні й соціальні компетенції, пов'язані зі здатністю брати на себе відповідальність, брати участь у спільному прийнятті рішень, регулювати конфлікти, брати участь у функціонуванні й розвитку демократичних інститутів.

2. Компетенції, що стосуються відносин у суспільстві, тобто міжкультурні компетенції.

3. Компетенції, які визначають володіння усним і письмовим спілкуванням.

4. Компетенції, що пов'язані з адекватним сприйманням та застосуванням сучасної інформації.

5. Компетенції, які реалізують здатність і бажання вчитися як основу безперервної підготовки в професійному плані а також в особистому й громадському житті [59].

У більшості закордонних досліджень останніх років поняття «компетенція» розуміється не як набір здібностей, знань та вмінь, а як здатність або готовність мобілізувати всі ресурси (організовані у систему знання і уміння, навички, здібності та психічні якості), необхідні для виконання задачі на високому рівні, адекватні конкретній ситуації, тобто у відповідності з цілями і умовами відбування дії. Наприклад Ф. Ерпенберг відносить компетенції до диспозиції власної організації особи в умовах діяльності [328]. Б. Бергман вважає компетенції професіонала важливим особистим ресурсом [327].

Відомий дослідник результатів освіти і компетенції С. Адам вважає, що компетенції і компетентності використовуються у зв'язку з

результатами навчання. Компетенція може у широкому розумінні відноситись до здібності, вміння, можливості, навичок, понять тощо. Компетентна людина – це людина з достатніми навичками, знаннями і можливостями. Деякі стають на більш вузьку точку зору і прирівнюють компетенцію тільки до навичок, набутих у процесі підготовки [18, с. 116].

Компетенція – за А. Стівеном - є комбінацією характеристик (відносно знань та їхнього застосування, навиків, обов'язків і позицій й використовується для опису рівня, на якому людина може продемонструвати їх). У цьому контексті компетенція або набір компетенцій означає, що людина може виявити певні здібності або навички і виконати завдання так, що це дозволить оцінити рівень досягнень. Компетенції можуть демонструватись й оцінюватись [20, с. 16].

Аналіз використання понять «компетентність» та «компетенція» за кордоном показує, що у США значної уваги набуває модель «компетентного робітника», яка уявляється як та частина спектру індивідуально-психологічних якостей, яку становлять самостійність, дисциплінованість, комунікативність, потреба в саморозвитку. В Швейцарії особливого значення надається формуванню ключових компетенцій. У Німеччині підготовка у вищій школі зорієнтована на розвиток у фахівця: пізнавальних і загальних інтелектуальних здібностей, загальної ерудиції, соціальних та особистісних якостей – пунктуальності, працездатності, ощадливості, акуратності, гнучкості, самостійності, почуття обов'язку, лояльності, врахування інтересів підприємства, а також здібностей до уміння вести переговори, встановлювати контакти, розподіляти завдання, приймати рішення, риторичних навиків спілкування тощо. Відповідно до «Оперативного переліку робіт і професій» (Франція) працівник повинен мати певний набір різних технологічних базових та супутніх компетенцій, здібностей, що вимагаються для виконання конкретної роботи [335].

В. В. Краєвський та А. В. Хуторський термін «компетенція» пояснюють як переклад з латинської - коло питань, щодо яких людина обізнана добре, пізнала їх і має досвід [125].

У колишньому СРСР поняття компетенції мало правовий аспект, тобто розглядалось як феномен «повноваження», «влада», «відповідальність». Дослідники підкреслюють, що причини цього криються у вертикальній структурі стосунків в установах. Наприклад, В. А. Дьо-

мін представляє тезу про те, що компетентна людина, яка не має повноважень (компетенції), не спроможна повністю й у соціально значущих аспектах себе реалізувати. Дослідник вважає, що на цій основі у фахівця виникають статусно-ролеві конфлікти, які руйнують саму людину і породжують конфліктні ситуації в групі і колективі. Він відзначає, що ще більш асоціальна діяльність некомпетентної людини, яка володіє компетенцією (повноваженням) [79, с. 34].

На думку О. Р. Поршневої, поняття компетенції трактується як здатність до мобілізації у безпосередньому зв'язку з ефективністю і оптимальною рентабельністю дії і найбільш повно відповідає діяльній моделі навчання, яка спрямована на розвиток здібності «мислити глобально», з'єднувати необхідні базові елементи (знання, вміння, навички) в одне ціле для досягнення високого рівня виконання дії у залежності від мети, ситуації, функції тощо. Таким чином, компетенція як інтегральна інтелектуальна якість професійної особистості виконує роль її «продуктивних сил» [255, с. 21].

А. В. Хуторський відмічає, що поняття «компетентність» і «компетенція», котрі багато дослідників використовують як синоніми, необхідно диференціювати. Компетенція, на думку А. В. Хуторського, - це «сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, вмінь, навичок, способів діяльності), що надають визначеному колу предмети і процеси їм необхідні, щоб якісно діяти стосовно них», а компетентність є «володіння людиною відповідною компетенцією, яка має її особисте ставлення до неї і предмета діяльності» [307, с. 60].

А. І. Субетто визначає компетенцію як сукупність знань, умінь і навичок, які надбані під час навчання і необхідні для виконання конкретної роботи [289]. На думку С. Шишова компетенція – загальна здібність, яка ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, котрі набуті у навчанні [316, с. 30]. В той же час він зазначає, що на сучасному етапі розвитку освіти джерелом навчання є формальна, неформальна й інформальна освіти, а компетенції особистості – це, в багатьох випадках, не тільки результат діяльності освітніх установ, а й життєвого досвіду людини.

Основою означення змісту поняття «компетенція», як її визначають М. Т. Громкова, В. І. Додонов, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна та інші, є готовність, яка виявлена в мобілізації всіх психофізіологічних

систем людини, що забезпечують ефективне виконання професійних дій. Вони виділяють такі основні компетенції:

- компетенції, що стосуються людини як особистості, суб'єкта діяльності, стосунків;
- компетенції, що стосуються соціальної взаємодії людини і соціальної сфери;
- компетенції, що стосуються діяльності людини [102, с. 22–23].

На думку вчених ці компетенції, виявляючись у поведінці, діяльності людини, стають її особистими якостями й властивостями. Відповідно вони перетворюються у компетентності, які характеризуються мотиваційною, змістовною, регуляційною складовими поряд з когнітивними знаннями і досвідом.

У визначенні компетенцій, що є компонентами компетентності, також немає єдиного погляду щодо їх структури.

На думку вчених А. Г. Козакова, Л. В. Коморовської, Н. В. Кузьміної це є ієрархія знань і вмінь, Ю. В. Варданян, А. К. Маркова вважають, що це низка специфічних здібностей, які передбачають професійну майстерність [115; 118; 47; 147].

Теорія і практика демонструє безліч варіантів класифікацій компетенцій, серед яких найбільш вживані:

- соціальні, мотиваційні, функціональні;
- ключові;
- надпредметні, загальнопредметні, соціальнопредметні;
- пізнавальної діяльності, діяльності, інформаційних технологій;
- ціннісно-сміслові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, інформаційні, комунікативні, соціально-трудова, особистісного самовдосконалення; самостійної діяльності, соціально-трудова діяльності, діяльності в побутовій сфері та культурно-дозвільній сфері (С. Шишов, В. Кальней);
- інформаційна, соціально-психологічна, громадянська, комунікативна, методологічна, життєва, професійна, психологічна, рефлексивна; предметні, особистісні [122].

Багато досліджень останніх років присвячено ключовим компетенціям. Актуально значущими в цьому напрямку є рекомендації Ради Європи на симпозіумі «Ключові компетенції для Європи» (Берн, 1996 р.), в яких визначено п'ять груп ключових компетенцій, володіння якими є основою якості освіти:

1. «Політичні і соціальні компетенції» (здатність брати на себе відповідальність, участь у спільному прийнятті рішень, вміння регулювати конфлікти мирними шляхами, брати участь у функціонуванні і вдосконаленні демократичних інститутів).

2. Компетенції, що стосуються життя у багатокультурному суспільстві. (Освіта має «озброювати» молодь такими міжкультурними компетенціями, як повага один до одного, здатність жити з людьми інших культур, мов, релігій).

3. Компетенції, що визначають володіння мовним і письмовим спілкуванням, важливим у процесі праці і суспільного життя (володіння декількома мовами).

4. Компетенції, що пов'язані з виникненням суспільства інформації. Володіння новітніми технологіями, розуміння їхнього застосування, здатності критичного ставлення до реклами що розповсюджується засобами масової інформації.

5. Компетенції, що реалізують здібності і бажання навчатися все життя, як основи неперервної підготовки у професійному плані, а також в особистому суспільному житті [288].

Ключові компетенції розглядаються як основний освітній результат і трактуються як міжкультурні та міжгалузеві знання, вміння, здібності, які необхідні для адаптації та продуктивної діяльності в різних професійних співтовариствах. До ключових компетенцій фахівця можна віднести такі, що є універсальними для соціальної адаптації особистості, її вільної орієнтації в сучасному інформаційному та культурному просторах, розвитку її творчого потенціалу. Саме ці компетенції слід вважати загальнозначущими в єдиному освітньому просторі, а отже такими, які будуть сприяти вільному доступу до загальноєвропейських освітніх можливостей і послуг.

Треба відзначити, що система ключових компетенцій, наприклад, у Німеччині розглядається як система ключових кваліфікацій, яка містить три типи професій ключових кваліфікацій: методичні (розуміння необхідності і розвиток здатності до самостійної розробки і відшукування шляхів розв'язання проблеми, до самостійного отримання інформації); спеціальні (ознайомлення з вимогами, що висуваються до результату роботи, компетентний вибір матеріалів та методів роботи, правильне застосування інструментів, приладів, машин) й соціальні (розуміння необхідності і здатності до співпраці у колективі, го-

товність відстоювати власні інтереси, поважаючи при цьому права інших, готовність бути критичним до власної поведінки) [5; 35; 262; 336].

У німецькому підході представлена спроба систематизувати ключові кваліфікації на основі структури професійно-орієнтованої особи фахівця.

Усі ключові компетенції спрямовані на вдосконалення якості навчання і характеризуються такими ознаками:

- багатофункціональністю, тобто компетенції є ключовими, якщо оволодіння ними дозволяє розв'язувати широке коло проблем професійного та соціального життя;

- міждисциплінарністю, тобто можуть бути застосовані у різноманітних життєвих та професійних ситуаціях;

- багатоаспектністю, тобто поєднують розумові процеси та інтелектуальні вміння [287].

Деякі вчені використовують як ключові компетенції термін «базові навички». Наприклад, С. Шав класифікує усі базові навички на вісім груп:

- основні (грамота);
- життєві (самоуправління, взаємодія з іншими);
- комунікаційні (розв'язування проблем, стосунки, колективна праця);

- соціальні і громадянські (моральні правила, соціальна активність);

- для отримання роботи (робота з інформацією, прийняття рішення, адаптація);

- підприємницькі;

- управлінські;

- широкі (аналіз, планування, контроль) [337, с. 34].

У дослідженні низки авторів під керівництвом В. О. Слассьоніна визначена така сукупність ключових компетенцій випускника:

- соціальна компетенція — здатність брати на себе відповідальність і приймати власні рішення, продуктивно взаємодіяти з представниками інших культур та релігій;

- психологічна компетенція, яка включає навички рефлексії, досвід міжособистісної взаємодії та самореалізації;

- інформаційна компетенція, яка полягає в оволодінні новими інформаційними технологіями;

- комунікативна компетенція, яка передбачає володіння іноземними мовами, високий рівень культури мовлення;

- валеологічна компетенція, яка передбачає наявність знань і умінь в галузі охорони здоров'я;

- екологічна компетенція, яка базується на знаннях законів розвитку і взаємодії природи та суспільства та екологічній відповідальності за професійну діяльність [183].

Експерти Європейського Фонду Освіти В. І. Байденко та Б. Оскарссон визначають термін «базові навички» як особисті та міжособисті якості, здібності, навички і знання, які виявляються в різноманітних формах, різних ситуаціях праці і соціального життя. Вони зазначають, що для особистості в умовах розвинутої ринкової економіки існує пряма залежність між рівнем наявних базових навичок і можливістю отримати посаду. Автори наводять власну класифікацію базових навичок: комунікативні навички і здібності; творчі; здатність до аналітичного та критичного мислення; здатність працювати у колективі; здатність працювати самостійно; самоусвідомлення і самооцінка [25, с. 24]. В. І. Байденко [24; 26] відзначає, що введення поняття компетенції у термінологічну систему сучасної теорії освіти і педагогічну практику дозволяє отримати деяке додаткове поняття, що не зводиться до традиційного «знання, вміння і навички», й це є евристичний потенціал компетентного підходу в освіті. Деякі вчені використовують термін «основні навички», «широкопрофільні компетенції».

На педагогічному рівні розкриття поняття «компетенція» ми вважаємо цікавий підхід професора Е. Ф. Зеєра, який під компетенцією розуміє загальну здатність фахівця мобілізувати у професійній діяльності знання, вміння і навички, а також узагальнені способи виконання дій, що обумовлюють здатність діяти самостійно і відповідально у межах компетентності. На його думку компетенція виявляється і проявляється у конкретних ситуаціях, визначених обставинах і є інтеграцією знань, умінь, досвіду із соціально-професійною ситуацією [101, с. 21].

На думку Ю. Е. Алюшиної і Н. А. Дмитриєвської, компетенція – це єдність знань, навиків і стосунків у процесі професійної діяльності, визначених вимогами посади, конкретної ситуації та бізнес-цілями

установи [12, с. 28]. О. В. Чураков і І. С. Шишман під компетенцією розуміють таку сукупність знань, вмінь і навиків, котра дозволяє ставити мету і досягати її із перетворенням ситуації [310, с. 31]

В сучасній психолого-педагогічній літературі обговорюється проблема складу ключових компетенцій, їх необхідне і достатнє число для успішної адаптації випускника закладу на ринку праці і у суспільстві. На думку А. В. Хуторського, в цьому списку мають бути такі компетенції:

- ціннісно-змістовна, яка пов'язана з ціннісними орієнтаціями студента, його здатністю бачити і розуміти навколишній світ, усвідомлювати власне призначення і роль у ньому, ефективно самому проявитись у світі й професійному житті, будувати і реалізовувати життєві стратегії у цілому;

- загальнокультурна (культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ, компетенції у побутовій і дозвільній сфері);

- навчально-пізнавальна, що містить у собі готовність студента до самостійної пізнавальної діяльності, у тому числі, навиків і вмінь рефлексії, організації, планування діяльності, самооцінки тощо;

- інформаційна (здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології);

- комунікативна (готовність до взаємодії з іншими людьми, співпраця та інше);

- соціально-трудова (готовність до здійснення ролі громадянина, споживача, сім'янина);

- особистого удосконалення (володіння способами фізичного, духовного, інтелектуального, емоціонального розвитку) [307, с. 61].

Отже, ключовими компетенціями можна назвати такі, якими, по-перше, має володіти кожний член суспільства і які, по-друге, можна було б застосовувати в різних ситуаціях.

Першою похідною від терміна «компетенції» виступають «ключові компетенції», а другою похідною є «професійні компетенції», які розглядаються як складові професіоналізму.

Російські вчені (Н. В. Кузьміна, Л. А. Петровська, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, В. В. Шапкін, Н. С. Розов) особливу увагу приділяють визначенню видів компетенцій в структурі професійної компетентності. Основними компонентами професійної компетентності кваліфікованого робітника як випускника закладу початко-

вої професійної освіти є: спеціальна компетенція; соціальна компетенція; індивідуальна компетенція (В. В. Шапкін). Також розрізняють такі види професійної компетентності: спеціальна або діяльнісна, соціальна, особистісна індивідуальна (О. М. Іванова [106]); загальнокультурна компетентність представлена як сукупність трьох аспектів: змістового, проблемно-практичного, комунікативного (Н. С. Розов).

Дослідники по-різному визначають професійну компетентність і професійну компетенцію, наприклад:

- Ю. В. Варданян – як складну одиничну систему внутрішнього психічного стану і властивості особистості фахівця [47];

- І. Г. Клімкович – як здатність реалізувати професійно-посадові вимоги на зазначеному рівні [111];

- А. К. Маркова – як професійну самоосвіту, психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, як володіння людини здатністю і умінням виконувати певні трудові функції [147];

- Л. М. Мітіна – як гармонійне поєднання знань, вмінь і навиків, способів виконання професійної діяльності [158];

- М. А. Чошанов – як здатність до активного виконання діяльності [309];

- Е. Ф. Зеєр – як систему знань, умінь і навиків, професійно значимих якостей особистості, що забезпечують можливість виконання професійних обов'язків певного рівня. Його підхід до розгляду професійної компетентності базується на структурі особистості, яку запропонував К. К. Платонов, де провідними є: професійна спрямованість; професійна компетентність (знання, вміння, навички, індивідуальний досвід, педагогічна майстерність) [259]. На думку автора функціональний розвиток професійної компетентності на початкових стадіях професійного ставлення фахівця має відносну автономність, а на стадії самостійного виконання професійної діяльності компетентність все більше об'єднується з професійно значущими якостями.

Аналіз праць вчених (Е. Ф. Зеєр, В. І. Байденко, І. А. Зимня та інші) дозволяє стверджувати, що до складу професійної компетенції входять: соціально-правова компетенція (уміння взаємодіяти із суспільними інститутами та людьми); спеціальна компетенція (готовність до самостійного виконання професійної діяльності); персональна компетенція (здатність до підвищення професійної кваліфікації); ау-

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдеев С. Г. Лабораторний практикум з фізики : Навч. посіб. / С. Г. Авдеев. – Вінниця : ВДТУ, 1997. – 244 с.
2. Аверин Н. А. Как научить учиться. / Н. А. Аверин, Е. С. Львов. – К. : О-во «Знание» УССР, 1988. – 48 с.
3. Адашкин Б. И. Воспитание отношения к труду в процессе производственного обучения / Б. И. Адашкин. – М. : Высшая шк., 1986. – 103 с.
4. Адашкин Б. И. Воспитание культуры труда в процессе производственного обучения / Б. И. Адашкин. – М. : Высшая шк., 1976. – 127 с.
5. Адольф В. Формирование компетентности будущего учителя / В. Адольф // Педагогіка. – 1998. – № 1. – С. 72–74.
6. Айсина Г. Х. Роль профессиональной направленности в общей структуре вузовской подготовки студентов / Г. Х. Айсина // Психология студента как субъекта учебной деятельности. – М. : Высш. шк., 1989. – С. 32–40.
7. Айсмонтас Б. Б. Теория обучения: Схемы и тесты / Б. Б. Айсмонтас. – М. : ВЛАДОС – Пресс, 2002. – 176 с.
8. Активные методы и формы обучения : методические рекомендации и материалы для преподавателей общественных наук / Мин-во нар. образования БССР, Бел. гос. ун-т им. В. И. Ленина. – Мн., 1989. – 73 с.
9. Активные методы обучения в акмеологии : сб. науч. тр. – СПб. : СПбГиза, 1996. – 116 с.
10. Активные методы обучения в системе многоуровневого образования : сб. науч. тр. – СПб. : СПбГИЭА, 1995. – 126 с.
11. Алексеенко Б. М. Введение в основу научных исследований (научно-теоретический анализ, результат, рекомендации) / Б. М. Алексеенко. – Хмельницький, 1993. – 67с.
12. Алюшина Ю. Е. Наше видение модели специалиста / Ю. Е. Алюшина, Н. А. Дмитриевская, Л. А. Ефимова // Научное обеспечение открытого образования: Науч.-метод. и информ. сб. – М. : Мос. гос. ун-т экономики, статистики и информатики, 2000.– С. 27–33.

13. Ананьев Б. Г. Возрастная психология взрослых / Б. Г. Ананьев // Психологические особенности обучающихся в технических вузах. – Новосибирск, 1973. – Ч.2. – С. 39–51.
14. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды в двух томах. Т. 2 / Б. Г. Ананьев [под ред. А. А. Бодалева]. – М. : Педагогика, 1980. – 288 с.
15. Ананьев Б. Г. К психофизиологии студенческого возраста / Б. Г. Ананьев // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. – Л., 1974. – 328 с.
16. Андреев А. Знания или компетенция? / А. Андреев // Высшее образование в России : научно-педагогический журнал. – 2005. – № 2. – С. 3–12.
17. Андронов В. П. Психологические основы формирования профессионального мышления / В. П. Андронов. – Саранск, 1991. – 84 с.
18. Аникеева Н. П. Психологический климат в коллективе / Н. П. Аникеева. – М. : Просвещение, 1989. – 224 с.
19. Аникеева Н. П. Учителю о психологическом климате в коллективе / Н. П. Аникеева. – М. : Просвещение, 1983. – 96 с.
20. Антонюк М. С. Психологічні особливості формування у студентів умінь і навичок самостійної роботи / М. С. Антонюк // Сучасні педагогічні технології у вищій школі : наук.-метод. зб. – К., 1995. – С. 111–113.
21. Апанасенко Л. И. Методические рекомендации к практическим занятиям по методике преподавания математики на IV курсе специальности «Математика и физика» / Л. И. Апанасенко, А. В. Кухарь. – Сумы, 1987. – 42 с.
22. Атаманюк В. В. Самостійна робота студентів у вищому навчальному закладі / В. В. Атаманюк, Р. С. Гуревич // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського : зб. наук. пр. – Вінниця : ВДТУ, 2002. – № 6. – С. 61–64.
23. Бабанский Ю. К. Выбор методов обучения в средней школе / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1990. – С. 7–13.
24. Байденко В. И. Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы / В. И. Байденко. – М. : Исследовательс-

кий центр проблем качества подготовки специалистов. Российский Новый Университет, 2003. – 128 с.

25. Байденко В. И. Компетенции в профессиональном образовании / В. И. Байденко // Высшее образование в России : научно-педагогический журнал. – 2004. – № 11. – С. 4–13.

26. Байденко В. И. Базовые навыки (ключевые компетенции) как интегрирующий фактор образовательного процесса / В. И. Байденко, Б. Оскарсон // Профессиональное образование и личность специалиста. – М., 2002. – С. 14–32.

27. Бараяновський В. М. Загальна фізика : лабораторний практикум / В. М. Бараяновський, П. В. Бережний, І. Т. Горбачук . – К. : Выща шк., 1992. – 509 с.

28. Бевзенко Л. Д. Природа соціального конфлікту у контексті проблеми соціальної самоорганізації /Л. Д. Бевзенко // Конфлікти в педагогічних системах : зб. наук.пр. – Вінниця : ВДТУ, 1997. – С. 25–27.

29. Безрукова В. С. Словарь нового педагогического мышления /В. С. Безрукова. – Екатеринбург: Альтернативная педагогика, 1996. – 94 с.

30. Белик А. А. Концепция А. Маслоу – шаг на пути создания синтетической теории человека / А. А. Белик // Вестник Московского университета. Серия 7. – 1991. – № 3 – С. 64–68.

31. Белоновская И. Д. Формирование профессиональной компетентности специалиста: региональный опыт / И. Д. Белоновская. – М. : Институт развития профессионального образования, 2005. – 351 с.

32. Бельчиков Я. М. Деловые игры / Я. М. Бельчиков, М. М. Бирштейн. – Рига : Авотс, 1989. – 304 с.

33. Биленко Н. И. О роли учебника в самостоятельной работе студентов (на примере курса общей физики) / Н. И. Биленко // Проблемы высшей школы. Вып. 71 : – К., 1990. – С. 39–42.

34. Бир С. Мозг фирмы: развитие кибернетики как науки управления / С. Бир. – М. : Воениздат, 1992. –120 с.

35. Бобиенко О. Ключевые профессиональные компетенции специалиста / О. Бобиенко // Новые знания. – 2003. – № 1. – С. 15–16.

36. Богоявленский Д. Н. Психология усвоения знаний в школе / Д. Н. Богоявленский, Н. А. Менчинская. – М., 1959. – 347 с.
37. Бодалев А. А. Личность и общение / А. А. Бодалев. – М., 1983. – 235 с.
38. Бодалев А. А. Личность и общение: Избранные психологические труды / А. А. Бодалев. – М. : Междун. пед. акад., 1995. – 328 с.
39. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / Л. И. Божович [под ред. Д. И. Фельдштейна]. – М., – Воронеж : НПО «МОДЭК», 1995. – 352 с.
40. Бом Д. Причинность и случайность в современной физике / Д. Бом. – М. : Изд. иностр. л-ры, 1995. – 213 с.
41. Бондар В. И. Дидактика / В. И. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 262 с.
42. Борисова Н. В. От традиционного через модульное к дистанционному образованию / Н. В. Борисова. – М. : ВИПК МВД России, 2000. – 174 с.
43. Борисова Н. В. Методические рекомендации по проведению деловых игр / Н. В. Борисова, А. А. Вербицкий. – М., 1990. – 76 с.
44. Борисова Н. В. Дидактические условия использования игровых технологий в подготовке специалистов / Н. В. Борисова, А. М. Князев. – М. : ВИПК МВД России, 1999. – 59 с.
45. Брушлинский А. В. О соотношении искомого и цели в мыслительной деятельности / А. В. Брушлинский // Тезисы IV Всесоюз. съезда психологов СССР. – Тбилиси, 1971. – С. 355–356.
46. Бушуев Ю.Е. Методы активизации познавательной деятельности студентов : метод. рекомендации / Ю.Е. Бушуев. – К. : УМК ВО Минвуза УССР, 1990. – 167 с.
47. Варданян Ю. В. Строение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием (на материалах подготовки педагога и психолога) : автореф. дис. ... доктора пед. наук 13.00.01– общая педагогика 19.00.07 – педагогическая психология / Варданян Юлия Владимировна ; Московский государст. институт. – М., 1999 г. – 39 с.

48. Варнакова Е. Д. Особенности воспитания отношения к труду при подготовке рабочих для сферы обслуживания / Е. Д. Варнакова. – М. : Высшая шк., 1979. – 80 с.
49. Вентцель Е. С. Теория вероятностей и ее инженерные приложения / Е. С. Вентцель, Л. А. Овчаров. – М. : Наука, 1988. – 236 с.
50. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М., 1991. – 211 с.
51. Вербицкий А. А. Деловая игра как метод активного обучения / А. А. Вербицкий // Современная высшая школа. – 1982. – № 3. – С. 129–142.
52. Вербицкий А. Самостоятельная работа студентов. Проблемы и опыт / А. Вербицкий, Ю. Попов // Высшее образование в России : научно-педагогический журнал. – 1995. – № 2. – С. 137–145.
53. Вербицкий А. А. Психолого-педагогические особенности деловой игры как формы знаково-контекстного обучения / А. А. Вербицкий // Игровое моделирование. Методология и практика. – Новосибирск, 1987. – С. 3–84.
54. Вербицкий А. А., Психолого-педагогические вопросы проведения деловых игр / А. А. Вербицкий, А. В. Филиппов, Ю. Д. Красовский. – М. : НИИ ВШ, 1982. – 44 с.
55. Вергасов В. М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе / В. М. Вергасов. – К. : Выща шк., 1985. – 173 с.
56. Вершинін П. П. Розвиток творчого мислення студентів на аудиторних заняттях / П. П. Вершинін, В. В. Заліщук, В. С. Потапчик // Нові технології навчання. Вип. 27 – К., 2000. – С. 141–143.
57. Вилюнас В. К. Психологические механизмы мотивации человека. – М., 1986. – 206 с.
58. Виноградов Р. И. Диалоговое обучение и развитие мышления студентов / Р. И. Виноградов, И. П. Фадеева // Вестник высшей школы. – 1988. – № 12. – С. 33–36.
59. Вища освіта України і Болонський процес : Навчальний посібник / За ред. В. Г. Кременя. –Тернопіль, 2004. – 384 с.

60. Вікторов В. Основні критерії та показники якості освіти / В. Вікторов // Вища освіта України. – 2002. – № 1. – С. 54–59.
61. Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. Випуск 189, Частина 1. – Черкаси, 2010. – 152 с.
62. Володько В. М. Самостійна пізнавальна діяльність студентів : метод. реком. / В. М. Володько, М. М. Солдатенко – К. : ІСДО, 1993. – 23 с.
63. Выготский Л. С. Избранные педагогические исследования. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1956. – 234 с.
64. Гаврилюк О. Нові технології навчання – ефективний шлях забезпечення високої кваліфікації фахівців / О. Гаврилюк // Рідна школа. – 1998. – № 6. – С. 68–71.
65. Гальперин П. Я. Основные результаты исследований по проблеме «Формирование умственной деятельности и понятий» / П. Я. Гальперин. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1965. – 52 с.
66. Гальперин П. Я. Зависимость обучения от типа ориентировочной деятельности / П. Я. Гальперин, Н. Ф. Талызина. – М., 1968. – 238 с.
67. Гапонов Г. М. Самостоятельная работа студентов // Организация самостоятельной работы студентов / Г. М. Гапонов. – Воронеж : Изд-во Воронежского университета, 1969. – 123 с.
68. Гарред Ч. Основы анализа операции на море / Ч. Гарред, Дж. Лондон. – М. : Воениздат, 1974. – 270 с.
69. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / С. И. Гессен. – М., 1989. – 317 с.
70. Гидрович С. Р. Игровое моделирование экономических процессов (деловые игры) / С. Р. Гидрович, И. М. Сыроежин. – М. : Экономика, 1976. – 116 с.
71. Глазунова Л. А. Оценка профессиональной компетентности в образовании Великобритании / Л. А. Глазунова // Среднее профессиональное образование. – 2003. – № 4. – С. 43–49;
72. Гнитецкая Г. Е. Дидактическая эффективность комплексной системы организации самостоятельной работы студентов младших курсов (на материале подготовки специалистов технических вузов) :

автореф. дис... канд. пед. наук, спец. : 13.00.04. «Теория и методика профессионального образования» / Галина Евгеньевна Гнитецкая ; Український наук.-досл. інститут педаг. – К., 1990. – 20 с.

73. Голуб Н. М. Формування у студентів уміння самостійно працювати з навчально-методичною літературою / Н. М. Голуб, В. О. Тюріна // Сучасні педагогічні технології у вищій школі : наук.–метод. зб. – К., 1995. – Вип.1. – С. 27–28.

74. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 393 с.

75. Громов Є. В. Сучасні тенденції розвитку професійної технічної освіти у Польщі: / автореф. дис. .... канд.. пед.. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Євген Володимирович Громов; Вінницький держ. пед. ун-т – Вінниця, 2010. – 20 с.

76. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: монографія / Р.С. Гуревич. – Вінниця : ДОВ Вінниця, 2008. – 409 с. – ISBN 966-527-182-2.

77. Данилов М. А. Дидактика / М. А. Данилов, Б. П. Есипов. – М. : Изд-во Академии пед. наук РСФСР, 1957. – 518 с.

78. Данченко В. Т. Организация самостоятельной работы студентов / В. Т. Данченко, Л. П. Волкова, С. М. Калашникова. // Социально-политические науки. – М. : – 1991. – № 4. – С. 120–125.

79. Демин В. А. Профессиональная компетентность специалиста: понятие и виды / В. А. Демин // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2000. – № 4. – С. 34–42.

80. Державна національна програма «Освіта: Україна ХХІ століття». – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.

81. Дидактика профессионального обучения. Методические письма / Сост. Д. Гернич. – Берлин : Фергаг. Техник, 1966. – Т. 2. – 272 с.

82. Друзь Ю. Позитивна мотивація як умова успішності навчально-ігрової діяльності студентів / Ю. Друзь // Рідна школа. – 2000. – № 7. – С. 56–57.

83. Дубничук Е. С. Взаимосвязь между общеобразовательной и профессиональной подготовкой учащихся сельских профтехучилищ / Е. С. Дубничук, Д. Д. Хромова. – К., 1974. – С. 4–21.

84. Дунець Л. Формування професійних інтересів у майбутніх фахівців / Л. Дунець, О. Дунець // Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 48–49.
85. Дьюи Дж. Беседы о педагогике: Контуры теории концентрации / Дж. Дьюи. – Нью-Йорк, 1984. – 231с.
86. Дьяченко М. И. Психология высшей школы : учеб. пособие для вузов. – 2-е изд., перераб. / М. И.Дьяченко, Л. А. Кандыбович – Мн., 1981. – 383 с.
87. Емельянов С. И. Мастер – воспитатель и наставник молодежи / С. И. Емельянов – М. : Высшая шк., 1971. – 56 с.
88. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л., 1980. – С. 113–121.
89. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л. : Изд. ЛГУ, 1985. – 166 с.
90. Ермаков А. Л. Основы самостоятельной работы студентов / А. Л. Ермаков, Н. А. Галатенко. – М. : Моск. гос. техн. ун-т гр. авиации, 1996. – 87 с.
91. Ершов А. А. Психология соактивности людей / А. А. Ершов. – СПб., 1992. – 32 с.
92. Ефимов В. М. Введение в управленческие имитационные игры / В. М. Ефимов, В. Ф. Комаров. – М. : Наука, 1980. – 272 с.
93. Єгорова Е. Б. Мотивація професійного вибору школярів / Е. Б. Єгорова // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – К. : ІСДО. – 1998. – № 11. – С. 114–115.
94. Жмыриков А. Н. Психология профессионального общения / А. Н. Жмыриков. – Н. : Новгород, 1997. – 348 с.
95. Жуков Ю. М. Методы диагностики и развития коммуникативной компетентности / Ю. М. Жуков // Общение и оптимизация совместной деятельности. – М., 1987. – С. 64–74.
96. Жуков. Ю. М. Проблема диагностики социально-перцептивной компетентности (в педагогическом общении) / Ю. М. Жуков, Л. А. Петровская, П. В. Растянников // Активные методы обучения педагогическому общению. – М., 1987. – С. 38–65.

97. Зарецкая Е. Н. Теория и практика речевой коммуникации / Е. Н. Зарецкая. – М. : Дело, 1998. – 480 с.
98. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон: ХДПУ, 2001. – 254 с.
99. Зеер Э. Ф. Личностно-ориентированное профессиональное образование / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург. : Урал. гос. проф.-пед. ун-т, 1998. – 300 с.
100. Зеер Э. Ф. Психология личностно-ориентированного профессионального образования / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург. : Урал. гос. проф.-пед. ун-т, 2000. – 258 с.
101. Зеер Э. Ф. Кризисы профессионального становления личности / Э. Ф. Зеер, Э. Э. Сыманюк // Психологический журнал. – 2003. – № 6. – С. 35–44.
102. Зимняя И. А. Ключевые компетенции как результативно - целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М., 2004. – 180 с.
103. Злобина Е. Г. Общение как фактор развития личности / Е. Г. Злобина. – К. : Наукова думка, 1982. – 113 с.
104. Зуев К. Е. Формирование личности инженера в вузе / К. Е. Зуев, В. И. Блохин, В. А. Морозов. – К. : Изд-во Киевского гос. ун-та, 1982. – 98 с.
105. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – Київ : МАУП, 2000. – 312 с.
106. Иванова Т. В. Культура педагогического общения : монография / Т. В. Иванова [под ред. И. А. Зязюна]. – К. : ЦВП, 1999. – 357 с.
107. Кашин С. А. Методы педагогического стимулирования: дис.... канд.. пед.. наук : 13.00.01 / Сергей Алексеевич Кашин. – К., 1984. – 195 с. – Бібліогр. : С. 168–195.
108. Кашканова Г. Г. Підручник як елемент системи педагогічного управління навчанням студентів / Г. Г. Кашканова, В. І. Клочко // Проблеми підручника для вищої школи : зб. наук. пр. – Вінниця : Універсум–Вінниця, 2001. – С. 126–128.

109. Кидрон А. А. Коммуникативная способность и ее совершенствование: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Андрей Антонович Кидрон.– Ленинград, 1981. – 160 с. – Библиогр. : С 144–160.
110. Килпатрик В. Х. Метод проектов / В. Х. Килпатрик. – М., 1925. – 68 с.
111. Климкович И. Г. Модель специалиста медицинского профиля / И. Г. Климкович. – М. : МЗ СССР ЦОЛИ УВ, 1989. – С. 35–37.
112. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – М., 1996. – 400 с.
113. Коваленко В. Г. Дидактические игры на уроках математики : Кн. для учителя / В. Г. Коваленко. – М. : Просвещение, 1990. – 96 с.
114. Козаков В. А. Самостійна робота студентів як дидактична проблема / В. А. Козаков. – К. : НОК ВО, 1990. – 47 с.
115. Козаков В. А. Самостоятельная работа студента и ее информационно-методическое обеспечение : учебное пособие / В. А. Козаков.. – К. : Выща школа, 1990. – С. 10–20.
116. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов / В. А. Козаков. – К. : Выща школа, 1990. – 64 с.
117. Козлакова Г. О. Теоретичні і методичні основи застосування інформаційних технологій у вищій технічній освіті / Г. О. Козлакова. – К. : ІЗМН, 1997. – 180 с.
118. Коллектив. Личность. Общение : словарь социально-психологических понятий / Сост. Е. С. Кузьмина и В. С. Семенова. – М., 1987. – 143 с.
119. Колодійчук Л. С. Професійна підготовка молодших фахівців-електриків в агротехнічному коледжі : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти» / Любомир Семенович Колодійчук ; Тернопільський держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль., 2000. – 20 с.
120. Колошин В. Ф. Групповая форма навчання: зміст, переваги і практичне застосування / В. Ф. Колошин // Проблеми освіти. – К. : ІЗМН, 1998.– Вип. 14. – С. 15–26.
121. Коменский Я. А. Великая дидактика / Я. А. Коменский // Избр. соч. – М., 1965. – 162 с.

122. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: монографія / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
123. Коротаева Е. В. Хочу, могу, умею! Обучение, погруженное в общение / Е. В. Коротаева. – М. : КСП, 1997. – 168 с.
124. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк [за ред. Л. М. Проколієнко]. – К. : Рад. школа, 1989. – 608 с.
125. Краевский В. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В. В. Краевский, А. В. Хуторской // Педагогика. – 2003. – № 3. – С. 3–10.
126. Краткий психологический словарь. – М. : Политиздат, 1985. – 760 с.
127. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Трибуна. – 2002. – № 11–12. – С. 10–13.
128. Крилова Т. В. Самостійна робота студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання / Т. В. Крилова // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Серія № 3. Фізика і математика у вищій і середній школі : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – № 1. – С. 32–35.
129. Кузьмина Н. В. Методы исследований педагогической деятельности / Н. В. Кузьмина. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1970. – 114 с.
130. Кутеева В. П. Формирование познавательной активности будущих специалистов / В. П. Кутеева // Психологические проблемы формирования специалиста в вузе : межвуз. сб. науч. труд. – Саранск, 1989. – С. 105–109.
131. Кухарчук А. М. Влияние профессиональной направленности на адаптацию студентов к условиям вуза / А. М. Кухарчук // Психология профессиональной подготовки в вузе. – Мн. : Народная освіта, 1982. – Вып. 2. – С. 33–40.
132. Кяэрст М. Рассмотрение компетентности в психологической концепции совершенствования управления производственной организацией / М. Кяэрст // Актуальные проблемы психологии труда. – Тарту, 1980. – С. 45–67.

133. Лабораторные занятия по физике : учебное пособие / [Гольдин Л. Л., Игошин Ф. Ф., Козел С. М. и др. под ред. Л. Л. Гольдина]. – М. : Наука, 1983. – 704 с.
134. Лактионова Г. Лидер будущего: новое видение стратегии и практики / Г. Лактионова // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 3. – С. 35–55.
135. Ланд П. Менеджмент – искусство управлять / П. Ланд. – М., 1995. – 170 с.
136. Левківська Г. П. Проблема адаптації першокурсників у вищих навчальних закладах / Г. П. Левківська // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вінниця : Едельвейс і К, 2000. – № 3. – С. 166–167.
137. Левченко Т. І. Про поняття педагогічного клімату в процесі навчання / Т. І. Левченко // Проблеми освіти. – К. : ІСДО. – 1998. – № 6. – С. 89–92.
138. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М., 1975. – 326 с.
139. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – 4-е изд. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 584 с.
140. Липкина А. И. Критичность и самооценка в учебной деятельности / А. И. Липкина, Л. А. Рыбак – М. : Просвещение, 1968. – 141 с.
141. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологи / Б. Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984. – С. 115–130.
142. Лузан П. Г. Систематичність активізації навчання студентів / П. Г. Лузан // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. праць. – К. : Вид. центр КДПУ, 2000. – № 10. – С. 25–27.
143. Майсурадзе Ю. Ф. Роль образования в повышении компетентности руководящих кадров / Ю. Ф. Майсурадзе // Научное управление обществом. – М., 1976. – Вып. 10. – С. 227–298.
144. Майхнер Х. Е. Корпоративные тренинги / Х. Е. Майхнер. – М. : ЮНИТИ, 2002. – 354 с.
145. Макаренко А. С. Сочинение в восьми томах / А. С. Макаренко – М. : Высшая школа, 1986. – Т. 5. – 120 с.

146. Максимов Э. Б. Методологические основы послеигрового анализа : школа-семинар по проблеме применения АМО в учебном процессе / Э. Б. Максимов, Н. А. Садовская. – Рига : Латв. ГУ, 1983. – С. 72–74.

147. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Советская педагогика. – 1980. – № 8. – С. 82–89.

148. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1983. – 96 с.

149. Матросова Л. Н. Деловая игра в процессе подготовки будущего учителя к профессиональной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Лариса Николаевна Матросова ; Московский ун-т. – М., 1994. – 20 с.

150. - «Внедрение модульной системы обучения в странах с переходной экономикой: современный опыт и уроки : сб. науч. тр. Международного технического совещания – М. : 1997. – 108 с.

151. Мельникова Н. М. Социально-психологическая компетентность старшеклассников в общении : автореф. дис. ... кан. психол. наук : спец. 19.00.05 «Социальная и политическая психологии» / Надежда Михайловна Мельникова ; Московский гос. ин-т. – М., 1992. – 18 с.

152. Мельников В. М. Введение в экспериментальную психологию личности : учеб. пособ. для пед. ин-ов / В. М. Мельников, Л. Т. Ямпольский. – М., 1985. – 319 с.

153. Методические рекомендации к разработке и проведению деловых игр / Сост. М. Е. Иванов. – Винница : ВПИ, 1985. – 32 с.

154. Методические указания к самостоятельной работе по линейной алгебре / Сост. В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова, А. П. Демьянчук – Винница: ВПИ, 1992. – 27с.

155. Методичні вказівки до самостійної роботи з аналітичної геометрії / Скл. В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова, А. П. Дем'янчук – Вінниця: ВПІ, 1992. – 20 с.

156. Методичні вказівки до самостійної роботи з теми «Лінійна алгебра» / Скл. В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова, А. П. Дем'янчук – Вінниця, 1992. – 28 с.
157. Методичні вказівки до самостійної роботи з теми «Теорія ймовірностей та математична статистика» / Сост. В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова, А. П. Дем'янчук. Вінниця: ВПІ, 1992. – 23 с.
158. Митина Л. М. Управлять или подавляют: выбор стратегии профессиональной жизнедеятельности педагога / Л. М. Митина. – М. : Сентябрь, 1999. – 166 с.
159. Монахов Н. И. Изучение эффективности воспитания: теория и методика (опыт эксперимент. исслед.) / Н. И. Монахов. – М. : Педагогика, 1981. – 69 с.
160. Моргун В. Ф. Защитные механизмы: адаптация или дезадаптация личности / В. Ф. Моргун // Актуальні проблеми сучасної психології : м-ли міжнар. психол. читань. – Харків, 1995. – С. 47–48.
161. Мунтян С. Г. Теоретико-методологічні аспекти системного підходу до обґрунтування ролі мотивування в навчальному процесі / С. Г. Мунтян // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. пр. – К. : Вид. центр КДПУ, 2000. – № 9. – С. 148–151.
162. Набока О. Навчання і виховання майбутніх підприємців / О. Набока // Рідна школа. – 1999. – № 9. – С. 24–28.
163. Налгаджян А. А. Социально-психологическая адаптация личности (формы, механизмы и стратегии) / А. А. Налгаджян. – Ереван, 1988. – 176 с.
164. Науменко Н. К. Развитие у студентов устойчивых навыков самообразования / Н. К. Науменко // Актуальные вопросы высшего технического образования : межвуз. сб. – Красноярск, 1990. – С. 45–48.
165. Наумов Л. Б. Учебные игры в медицине / Л. Б. Наумов. – Ташкент : Медицина, 1986. – 320 с.
166. Національна Доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Освіта. – 2001. – № 60–61. – С. 1–5.
167. Нетрадиционные формы и методы обучения и контроля качества знаний: Межвуз. сб. науч. тр. / под ред. Н. П. Макаркина. – Саранск : Изд. Мордовского ун-та, 1994. – 218 с.

168. Никифоров Г. С. Самоконтроль человека / Г. С. Никифоров. – Л. : Изд-во Лен. ун-та, 1989. – 192 с.
169. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти в Україні: Погляд в майбутнє / С. М. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. – № 2. – С. 3–22.
170. Ніколаєнко С. М. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства / С. М. Ніколаєнко // Підсумкова колегія Міністерства освіти і науки України м. Харків 1-2 березня 2007 рік. – Режим доступу: <http://www.almamater.com.ua>.
171. Ніколюк П. К. Єдиний інженерний курс / П. К. Ніколюк // Проблеми підручника для вищої школи: зб. наук.-метод. пр. – Вінниця: ВДТУ, 2001. – С. 145–147.
172. О самостоятельной работе студентов. Обзоры // Вестник высшей школы. – 1990. – № 1. – С. 63–72.
173. Общая психодиагностика / под. ред. А. А. Бадаева, В. В. Столина. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1987. – 115 с.
174. Огарев В. И. Компетентное образование: социальный аспект / В. И. Огарев. – СПб. : Узд. РАО ИОВ, 1995. – 197 с.
175. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка. / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведов, Российская академия наук ; 4-е изд., доп. – М. : Азбуковник, 1997. – 288 с.
176. Олейник П. Н. Модель специалиста и ее составление : метод. реком. / П. Н. Олейник – К. : РНМК по ССО, 1987. – 19 с.
177. Онучак Л. В. Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи студентів економічних спеціальностей : автореф. дис....канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / Людмила Володимирівна Онучак ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 18 с.
178. Осадчук Р. И. Дидактические игры в обучающем процессе школы / Р. И. Осадчук // Педагогика и психология. – 1996. – № 4. – С. 102–105.
179. Основи психології / сост. О. В. Киричук, В. П. Роменець. – К. : Либідь, 1995. – 622 с.
180. Основные положения теории профессионального образования / под ред. Ю. И. Кричевського – Мн. : РИПО, 2003. – 186 с.

181. Основы педагогического мастерства – К. : Вища школа, 1988. – 247 с.
182. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособ. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 544 с.
183. Педагогика профессионального образования : учеб. пособ. / под ред. В. А. Сластенина. – М., 2004. — 386 с.
184. Педагогічна психологія / скл. Л. М. Проколієнко, Д. Ф. Ніколенко. – К. : Вища школа, 1991. – 183 с.
185. Петров А. В. Самостоятельная познавательная деятельность в системе развивающегося обучения / А. В. Петров // Наука, культура, образование. – 2001. – № 8/9. – С. 150–154.
186. Петровская Л. А. Компетентность в общении / Л. А. Петровская – М., 1989. – 216 с.
187. Петровский В. А. К проблеме активности личности в познавательной деятельности / В. А. Петровский // Проблемы коммуникативной и познавательной деятельности личности : межвуз. сб. – Ульяновск, 1981. – С. 98–120.
188. Петрук В. А. Активизация обучения высшей математике студентов ВТУЗа на основе использования банка производственных задач / В. А. Петрук // Методы активного обучения в вузе : сб. науч. тр. – Новосибирск, 1992. – С. 122–128.
189. Петрук В. А. Алгоритм формирования банка задач производственного содержания для курса высшей математики вуза / В. А. Петрук // XXII науч. конфер. – Винница, 15–17 февраля 1993 г. – Винница: ВПИ, 1993. – С. 29.
190. Петрук В. А. Анализ и классификация конфликтов, возникающих в процессе проведения деловых игр на занятиях по высшей математике / В. А. Петрук // Конфлікти в педагогічних системах : зб. наук. пр. – Вінниця : ВДТУ, 1997. – С. 247–249.
191. Петрук В. А. Використання міжпредметних зв'язків при навчанні вищої математики майбутніх менеджерів / В. А. Петрук // Нові технології підготовки фахівців з вищою технічною освітою за триступеневою системою «бакалавр–інженер–магістр» : зб. наук. пр. – Вінниця : ВДТУ, 1995. – С. 23–24.

192. Петрук В. А. Використання нетрадиційних занять у процесі формування професійної компетентності майбутніх випускників технічних ВНЗ / В. А. Петрук // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вінниця : Едельвейс і К, 2007. – № 21. – С. 246–250.

193. Петрук В. А. Вища математика з прикладними задачами для ігрових занять : навч. посіб. ; 2-е вид. допов. / В. А. Петрук. – Вінниця : Універсум-Вінниця, 2006. – 130 с.

194. Петрук В. А. Вища математика з прикладними задачами для ігрових занять : навч. посіб. / В. А. Петрук. – Вінниця : ВДТУ, 2000. – 118 с.

195. Петрук В. А. Розвиток навичок самостійної роботи у студентів вузів на заняттях з вищої математики / В. А. Петрук, Ю. І. Волков // Удосконалення фундаментальної підготовки фахівців з вищою освітою : зб. наук. пр. – К., 1991. – С. 106–107.

196. Петрук В. А. Деякі психолого-педагогічні аспекти введення модульно-рейтингової оцінки в навчальний процес вузу / В. А. Петрук // Нові технології підготовки фахівців з вищою технічною освітою : зб. наук. пр. – Вінниця : ВДТУ, 1996. – С. 87–89.

197. Петрук В. А. Деякі шляхи розв'язку проблеми педагогічної підготовки викладачів спеціальних предметів технічних закладів / В. А. Петрук // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2006. – № 287. – С. 118–124.

198. Петрук В. А. Ділова гра «Наукова конференція» / В. А. Петрук // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вінниця : Едельвейс і К, 2005. – № 12. – С. 150–151.

199. Петрук В. А. Ділова гра «Науково-технічний семінар» / В. А. Петрук // Модернізація освіти: пошуки, проблеми, перспективи : Міжнар. наук.-практ. конф. – К., – Переяслав-Хм., 22–25 травня, 2006 р. – К., 2006. – С. 220–222.

200. Петрук В. А. Досвід створення та впровадження ігрових форм навчання у ВНЗ / В. А. Петрук // Проблеми освіти : зб. наук. пр. – 2006. – № 44. – С. 88–92.

201. Петрук В. А. Дослідження найпростіших статистичних моделей / В. А. Петрук : навч. посіб. – Вінниця, 2000. – 119 с.
202. Петрук В. А. Застосування ігрових форм занять при викладанні диференціальних рівнянь / В. А. Петрук // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вінниця : Едельвейс і К, 2004. – № 10. – С. 24–26.
203. Петрук В. А. Застосування ігрових форм навчання при викладанні деяких тем курсу вищої математики у технічному ВНЗ / В. А. Петрук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб. наук. пр. – К., – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2006. – Вип. 11. – С. 348–353.
204. Петрук В. А. Застосування симуляційних методів навчання у підготовці викладачів спеціальних дисциплін / В. А. Петрук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – К., – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2007. – Вип. 15. – С. 380–384.
205. Петрук В. А. Ігрове заключне заняття з віщої математики в технічному закладі / В. А. Петрук // Теорія та методика навчання інформатики, математики та хімії : зб. наук. пр. – Мелітополь : МДПУ, 2002. – Вип. 2 – С. 139–142.
206. Петрук В. А. Ігрові заняття з теорії ймовірностей та математичної статистики / В. А. Петрук // Інформаційні технології в освіті : зб. наук. пр. – Бердянськ : БДПІ, 2001. – С. 184–190.
207. Петрук В. А. Ігрові заняття при викладанні векторної алгебри в технічному ВНЗ / В. А. Петрук // Право, суспільство: актуальні проблеми взаємодії, шлях Європейської інтеграції: VI Міжнарод. наук.-практ. конф. – Вінниця, 18-19 травня 2006 р. – Вінниця : МАУП, 2006. – С. 55–57.
208. Петрук В. А. Ігрові заняття як засіб психологічної підготовки студентів ВНЗ до майбутньої роботи за фахом / В. А. Петрук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – К., – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2005. – Вип. 8. – С. 402–406.

209. Петрук В. А. Інноваційні технології формування педагогічної діяльності у майбутніх викладачів ВНЗ / В. А. Петрук // Проблеми освіти : наук.-мет. зб. – К., 2008. – № 55.– С. 55–60.

210. Петрук В. А. Інноваційні технології навчання як засіб підвищення підготовки конкурентоспроможного випускника ВНЗ / В. А. Петрук // Инновационные образовательные технологии : сб. науч. тр. – Мн., 2007. – № 2 (10). – С. 28–32.

211. Петрук В. А. Інформаційно-методичне забезпечення процесу формування професійних компетенцій майбутнього фахівця з вищою технічною освітою / В. А. Петрук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – К.. – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2007. – Вип. 14. – С. 377–381.

212. Петрук В. А. Інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів як складова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців інженерних спеціальностей / В. А. Петрук // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. – К., – Херсон, 2007. – Вип. 2. – С. 142–147.

213. Петрук В. А. Ймовірно–статистична оцінка результатів педагогічних досліджень / В. А. Петрук // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Кіровоград : РВЦ КДПУ імені В. Винниченка, 2002. – № 46. – С. 168– 171.

214. Петрук В. А. Збірник завдань з вищої математики. Частина 3 : навч. посіб. / В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова. – Вінниця : ВДТУ, 2002. – 92 с.

215. Петрук В. А. Збірник завдань з вищої математики. Частина 4 : навч. посіб. / В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова. – Вінниця : ВДТУ, 2003. – 66 с.

216. Петрук В. А. Ймовірно-статистичні моделі та статистична оцінка рішень : навч. посіб. 2-е вид., допов. / В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова. – Вінниця: Універсум -Вінниця, 2006. – 131 с.

217. Петрук В. А. Один з підходів вивчення вищої математики в технічному вузі / В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова // Вісник ВПІ : – 1994. – № 1(2). – С. 103–105.

218. Петрук В. А. Один із підходів до формування професійної спрямованості у студентів при навчанні вищої математики / В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова // Вестник ХНАДУ : зб. наук. пр. – Харків, 2004. – Вип. 24. – С. 7–10.

219. Петрук В. А. Теорія функції комплексної змінної : навч. посіб. / В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова – Вінниця : ВДТУ, 1998. – 103 с.

220. Петрук В. А. Компетентнісний підхід до навчання фундаментальних дисциплін як одне з першочергових завдань випереджальної інженерної освіти / В. А. Петрук // Нові технології навчання. – 2009. – № 59, Частина II. – С. 39–42.

221. Петрук В. А. Комплекс ігрових занять з курсу вищої математики в технічному ВНЗ / В. А. Петрук // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вінниця: Едельвейс і К, 2003. – Вип. 8. – С. 31–34.

222. Петрук В. А. Концептуальні підходи до формування базових професійних компетенцій у майбутніх фахівців технічних спеціальностей / В. А. Петрук // Модернізація освіти: пошуки, проблеми, перспективи ; II Міжнар. наук.-практ. конф., 28-31 травня 2007р. ; Массандра – К. : ІПТО, 2007. – С. 64–66.

223. Петрук В. А. Методологічні основи формування професійної спрямованості у студентів початкових курсів навчання у технічному ВНЗ / В. А. Петрук // Інноваційні технології в професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. – Полтава : ПДПУ, 2007. – Вип. 2. – С. 69–73.

224. Петрук В. А. Модель формування фахової компетентності в майбутніх випускників технічних ВНЗ у процесі двоступеневого навчання / В. А. Петрук // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки ; зб. наук. пр. Черкаси, 2009. – Вип. 165, С. 3–7.

225. Петрук В. А. Ігрові форми навчання в умовах модульно-рейтингової системи / В. А. Петрук, М. В. Палій // Нові технології підготовки фахівців з вищою технічною освітою за триступеневою системою «бакалавр-інженер-магістр» : наук. метод. конф. Вінниця, 21–23 вересня 1995 р. – Вінниця, 1995. – С. 23–24.

226. Петрук В. А. Збірник індивідуальних завдань з вищої математики «Диференціальні рівняння». Частина 5 : навч. посіб. /

В. А. Петрук, Л. І. Педорченко, В.С. Петрунін – Вінниця : ВНТУ, 2005. – 121 с.

227. Петрук В. А. Результати педагогічного експерименту використання ділової гри з економічного аналізу / В. А. Петрук, І. Ф. Полещук // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса, 2001. – Вип. 5–6. – С. 35–42.

228. Петрук В. А. Методика організації ділової гри «Оцінка ринкових можливостей» / В. А. Петрук, І. Ф. Полещук // Вісник ВПІ – 2004. – № 2. – С. 98–104.

229. Петрук В. А. Тестові технології контролю теоретичних знань з вищої математики в технічному ВНЗ / В. А. Петрук, О. П. Прозор // Наукові записки ТПУ ім. Володимира Гнатюка; серія : Педагогіка, – 2008. – № 7, – С.123–128.

230. Петрук В. А. Психологічна і фахова підготовка майбутнього фахівця / В. А. Петрук // Вища освіта України : – К. : – 2002. – №1. – С. 53–57.

231. Петрук В. А. Психолого-педагогічні проблеми застосування ділових ігор при навчанні математики / В. А. Петрук // Педагогічні науки ХДПУ : зб. наук. пр. – Херсон : Айлант, 2001. – С. 61–66.

232. Петрук В. А. Створення та використання ігрових методів навчання вищої математики у ВНЗ / В. А. Петрук // Сучасні проблеми науки та освіти : VI Міжнар. наук. конф. Алушта, 2–9 травня 2005 р. – Харків, 2005. – С. 151–152.

233. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін : монографія / В. А. Петрук. – Вінниця: Універсум-Вінниця, 2006. – 292 с.

234. Петрук В. А. Формування навичок педагогічної діяльності у студентів технічних закладів на заняттях з вищої математики / В. А. Петрук // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вінниця : Едельвейс і К, 2002. – Вип. 6. – Ч. 1. – С. 99–100.

235. Петрук В. А. Формування комунікативної компетенції у першокурсників ВНЗ / В. А. Петрук // Інноваційні технології в про-

фесійної підготовці вчителів трудового навчання: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. – Полтава, 2008. – С. 69–73.

236. Петрук В. А. Формування професійної спрямованості студентів спеціальностей автоматики та комп'ютерних систем управління / В. А. Петрук // Вісник ВПІ : – 2006. – № 6. – С. 221–225.

237. Петрук В. А. Ігрові заняття з вищої математики зі студентами першого курсу технічного вузу / В. А. Петрук., І. В. Хом'юк // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2001. – Вип. 3–4. – С. 79–86.

238. Петрук В.А., Ігровий колоквиум в контексті педагогічної спадщини М. В. Остроградського / В. А. Петрук., І. В. Хом'юк // Вісник ВПІ – 2001. – № 3. – С. 104–106.

239. Петрук В. А., Хом'юк І. В. Ігрові форми навчання вищої математики як засіб виховання спеціаліста з вищою технічною освітою / В. А. Петрук., І. В. Хом'юк // Динаміка наукових досліджень «2004» : III Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ, 21–30 червня 2004 р. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 14–16.

240. Петрук В. А. Збірник завдань з вищої математики. Частина 1: навч. посіб. / В. А. Петрук., І. В. Хом'юк, Г. Г. Кашканова – Вінниця : ВДТУ, 2001. – 110 с.

241. Петрук В. А. Розвиток навичок самостійної роботи у студентів ВНЗ на заняттях з вищої математики / В. А. Петрук., І. В. Хом'юк, Г. Г. Кашканова // VII Між нар. наук. конф. ім. Кравчука. Київ, 14-16 травня 2000 р. – К., 2000. – С. 39.

242. Петрук В. А. Психолого-педагогічні аспекти підготовки інженерів на заняттях з вищої математики / В. А. Петрук., І. В. Хом'юк // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вінниця : Едельвейс і К, 2001. – Вип. 4. – С. 125–128.

243. Петрук В. А. Развитие навыков самостоятельной работы у студентов ВТУЗа при обучении линейной алгебре с использованием игровых форм / В. А. Петрук., І. В. Хом'юк // Новые технологии в образовании : сб. науч. тр. – Воронеж, 2000. – С. 58–59.

244. Петрук В. А. Розвиток навичок самостійної роботи у студентів технічних ВНЗ на практичних заняттях з вищої математики /

В. А. Петрук., І. В. Хом'юк : зб. наук.-метод. пр. – Рівне, 2001. – Вип. № 3. – С. 99–103.

245. Петрук В. А. Формування умінь самостійної роботи у майбутніх інженерів засобами ігрових форм: монографія / І. Хом'юк, В. Петрук. – Вінниця: Універсум-Вінниця, 2004. – 185 с.

246. Петрук В. А. Збірник завдань з вищої математики. Частина 2 : навч. посіб. / В. А. Петрук., І. В. Хом'юк, В. В. Хом'юк. – Вінниця : ВДТУ, 2001. – 117 с.

247. Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении / П.И. Пидкасистый. – М. : Педагогика, 1980. – 238 с.

248. Пидкасистый П. И. Сущность самостоятельной работы студентов и психолого-дидактические основы ее классификации // Проблемы активизации самостоятельной работы студентов. – Пермь : Пермский ун-т, 1979. – С. 23–32.

249. Платов В.Я. Деловые игры: разработка, организация и проведение : Учебник / В. Я. Платов. – М. : Профиздат, 1991. – 192 с.

250. Платонов К. К. О системе психологи / К. К. Платонов. – М. : Мысль, 1972. – 267 с.

251. Платонов К. К. Структура и развитие личности. / К. К. Платонов [отв. ред. Глоточкин А. Д.]. – М. : Наука, 1986. – 269 с.

252. Платонов К. К., Психология : учеб. пособие. / К. К. Платонов, Г. Г. Голубев – М. : Высш. шк., 1977. – 298 с.

253. Проблемы высшей школы : сб. науч. тр. – К. : Вища школа, 1991. – № 70. – 121 с.

254. Проблемы высшей школы : сб. науч. тр. – К. : Вища школа, 1991. – № 75. – 119 с.

255. Професійні компетенції та компетентності вчителя // Регіональний наук.-прак. семінар, Тернопіль, 28–29 листоп. 2006 р. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – 188 с.

256. Психологические основы личности в педагогическом процессе / Под ред. А. Коссаковски – М. : Педагогика, 1981. – 224 с.

257. Психологическое обеспечение профессиональной деятельности. / Под ред. Г. С. Никифорова. – СПб. : Питер, 1991. – 152 с.

258. Психология: учебник для техн. вузов / Под ред. В. Н. Дружинина. – СПб. : Питер, 2000. – 608 с.
259. Психология профессий : учебное пособие. – Екатеринбург : Изд-во Урал.гос.проф.-пед. ун-та, 1997. – 244 с.
260. Психология развивающейся личности. – М. : Педагогика, 1987. – 239 с.
261. Рабочая книга наставника : практик. пособие / Под ред. С. И. Крамаренко. – М. : Профиздат, 1981. – 176 с.
262. Равен Д. Педагогическое тестирование. Проблемы, заблуждения, перспективы / Д. Равен. – М. : Капито-центр, 1999. – 120 с.
263. Романюк Л. В. Методика дослідження самооцінки студентів як елемент розвитку їхніх ціннісних орієнтацій в процесі використання інтерактивних методів навчання / Романюк Л. В. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. – К., – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2005. – Вип. 8. – С. 422–428.
264. Ростунов А. Т. Формирование профессиональной пригодности / А. Т. Ростунов. – М., 1984. – 176 с.
265. Рубинштейн С. Л. О мышлении и путях его исследования / С. Л. Рубинштейн. – М. : Изд-во АН СССР, 1958. – 147 с.
266. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 720 с.
267. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1973. – 424 с.
268. Руссо Ж. Ж. Эмиль или о воспитании / Ж. Ж. Руссо. – СПб : Питер 1913. – 263 с.
269. Самойленко П. И. Психолого-педагогические аспекты формирования профессиональной направленности обучения / П. И. Самойленко, А. В. Сергеев, Л. Г. Сергиенко // Специалист. – 1999. – № 7. – С. 29–33.
270. Саттарова Э. Б. Некоторые вопросы комплексного обучения иностранным языкам / Э. Б. Саттарова // Проблемы повышения эффективности преподавания иностранных языков. – Львов : Изд-во Львов. ун-та, 1978. – С. 45–48.

271. Сафин В. Ф. Устойчивость самооценки и механизм ее сохранения / В. Ф. Сафин // Вопросы психологии. – 1975. – №3. – С. 62–72.
272. Северілов В. А. Технологія створення електронних книг на прикладі посібника з спеціальних розділів вищої математики / В. А. Северілов, Т. В. Січко // Проблеми підручника для вищої школи : зб. наук. пр. – Вінниця : ВДТУ, 2001. – С. 136–139.
273. Селевко Г. К. Педагогические компетенции и компетентность / Селевко Г. К. // Сельская школа. – 2004. – № 3. – С. 29–32.
274. Сергієчко П. Деякі аспекти організації самостійної роботи студентів технічних вузів / П. Сергієчко // Фізика та астрономія в школі. – 1999. – № 2. – С. 31–33.
275. Серєда В. Ю. Роль модульного навчання в організації СРС першокурсників з вищої математики / В. Ю. Серєда // Проблеми вищої школи : наук.-метод. зб. – К., 1994. – Вип. № 81. – С. 29–32.
276. Серый А. В. Психологические механизмы функционирования системы личностных смыслов / А. В. Серый. – Кемерово, 2002. – 187 с.
277. Серый А. В. Ценностно-смысловая сфера личности / А. В. Серый, М. С. Яницкий. – Кемерово, 1999. – 117 с.
278. Синельников В. М. Формирование адекватной самооценки выполнения учебных заданий / В. М. Синельников // Вопросы психологии. – 1971. – № 12. – С. 28–35.
279. Скаткин М. Н. О методах обучения / М. Н. Скаткин, И. Я. Лернер // Советская педагогика. – 1965. – № 3. – С. 3–10.
280. Словарь иностранных слов. –18 изд., стер. – М. : Русский язык, 1989. – 247 с.
281. Смирнов С. Д. Болонский процесс: перспективы развития в России / С. Д. Смирнов // Высшее образование в России. – 2004. – № 1. – С. 43–51.
282. Смолкин А. М. Активные методы обучения при экономической подготовке руководителей производства / А. М. Смолкин. – М. : Знание, 1976. – 72 с.
283. Советский энциклопедический словарь. / Гл. редактор А. М. Прохоров, – М. : Советская энциклопедия, 1998. – 614 с.

284. Современный словарь иностранных слов. – СПб. : Дуэт, 1994. – 752 с.
285. Современный словарь иностранных слов : ок. 20000 слов. – 3-е изд., стер. – М. : Русский язык, 2000. – 742 с.
286. Соловієнко В. О. Ділові ігри в професійній саморегуляції студентів педвузів / В. О. Соловієнко // Радянська школа. – 1990. – № 12. – С. 82–85.
287. Степашкина Л. Ю. Развитие загальних навчальних умінь і навичок як ключової освітньої компетенції / Л. Ю. Степашкина // Ключові й предметні компетенції в шкільній освіті : зб. наук. пр. – К., 2005. – С. 16–25.
288. Стобарт М. Доклад Департамента образования, культуры и спорта Совета Европы / М. Стобарт. – НФПК, 2002. – 26 с.
289. Субетто А. И. Квалитология образования / А. И. Субетто. – СПб. : Мисль – М., 2000. — 200 с.
290. Сыроежин И. М. АСУП и деловые игры / И. М. Сыроежин // ЭКО. – 1972. – № 4. – С. 21–26.
291. Талызина Н. Ф. Пути разработки профиля специалиста / Н. Ф. Талызина. – Саратов : СГУ, 1987. – 173 с.
292. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю. Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20–22.
293. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Керівник – професіонал нової формації / Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. РОМАНОВСЬКИЙ // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис : зб. наук. пр. – К. : Педагогічна преса, 2002. – № 1. – С. 34–39.
294. Трайнев В. А. Сборник активных методов и учебных деловых игр / В. А. Трайнев, Л. Н. Матросова, Трайнев И. В. – Т. 3. – М. : Прометей, 2001. – 410 с.
295. Трайнев В. А. Проблемы развития игрового обучения в педагогическом вузе / В. А. Трайнев // Игровые активные методы обучения в педвузе. – М. : Прометей, 1991. – С. 3–11.
296. Трайнев В. А. Сущность и объективная необходимость применения методов активного обучения / В. А. Трайнев // Основы орга-

низации и функционирования центра методов активного обучения в педвузе. – М. : Прометей, 1988. – С. 5–10.

297. Уваров Л. Н. Повышение эффективности самовоспитания слушателей военных академий : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «общая педагогика» / Леонид Николаевич Уваров Московский ун-т. – М. : Народное образование, 1981. – 19 с.

298. Узнадзе Д. Н. Психологические исследования / Д. Н. Узнадзе. – М. : Народное образование, 1966. – С. 16–26.

299. Ушинский К. Д. Труд в его психическом и воспитательном значении / К. Д. Ушинский – М. : Народное образование, 1945. – С. 87 – 105.

300. Филиппов А. В. Вопросы психологии управления / А. В. Филиппов // Психология. – 1980. – № 2. – С. 19 – 28.

301. Формирование творческой личности будущего инженера / Под ред. А. Я. Савельева. – М. : НИИВО, 1993. – 295 с.

302. Хлебнікова Т. М. Ділова гра як метод активного навчання педагога / Т. М. Хлебнікова. – Харків : Основа, 2005. – 76 с.

303. Холковська І. Л. Проблеми професійного становлення майбутніх фахівців / І. Л. Холковська, Ю. Р. Холковський // Шляхи та проблеми входження освіти України в світовий освітянський простір : міжнар. наук.-метод. конф. Вінниця, 8 – 9 червня 1999 р. – Вінниця : ВДТУ, 1999. – С. 127–131.

304. Хрестоматия по общей психологии / Под ред. Ю. Б. Гипенрейтер. – М. : Изд-во МГУ, 1979. – 272 с.

305. Христенко В. Б. Деловые игры в учебном процессе / В. Б. Христенко : учеб. пособ. – Челябинск : ЧПИ, 1983. – 143 с.

306. Хруцкий Е. А. Организация проведения деловых игр / Е. А. Хруцкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 230 с.

307. Хуторский А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторский Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

308. Черноволенко В. Ф. Престиж профессии и проблемы социально-профессиональной ориентации молодежи / В. Ф. Черноволенко, П. Л. Оссовский : зб. науч. тр. – К., 1979. – С. 3–64.

309. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения : методическое пособие / М. А. Чошанов. – М. : Народное образование, 1996. – 160 с.
310. Чураков О. В. Ключевые компетенции как результат общего образования. Метод проектов в образовательном процессе : дидактические материалы для обучения педагогов / О. В. Чураков, И. С. Шишман. – Самара : Профи, 2002. – 42 с.
311. Шавир П. А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности / П. А. Шавир. – М. : Народное образование, 1981. – 95 с.
312. Шадриков В. Д. Деятельность и способности / В. Д. Шадриков. – М. : Народное образование, 1994. – 320 с.
313. Шапиро С. И. Решение логических и игровых задач (логико-психологические этюды) / С. И. Шапиро. – М. : Радио и связь, 1984. – 152 с.
314. Шаталов В. Ф. Педагогическая проза : Из опыта работы школ г. Донецка / В. Ф. Шаталов. – М. : Педагогика, 1980. – 94 с.
315. Шепель В. М. Человековедческая компетентность менеджера. Управленческая антропология / В. М. Шепель. – М. : Народное образование, 1999. – 286 с.
316. Шишов С. Е. Понятие компетенции в контексте качества образования / С. Е. Шишов // Стандарты и мониторинг в образовании : сб. науч. тр. – М., 1999. – № 2. – С. 30–34.
317. Штрапенин Л. Б. Общая физика : методические рекомендации по механике с элементами УИРС / Л. Б. Штрапенин. – М. : Просвещение, 1960. – 118 с.
318. Щеглов Г. Н. Развитие навыков исследовательской работы в математической игре / Г. Н. Щеглов // Математика в школе. – 1967. – № 4. – С. 60 – 63.
319. Щедровицкий Г. П. Организационно-деятельностные игры как возможная форма и метод внедрения АСУ / Г. П. Щедровицкий // Второй научно-практический семинар по психологическому обеспечению АСУ : сб. науч. тр. – М. : НИИ ОПП АПН СССР, 1982. – С. 26–29.

320. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах / П. М. Щербань. – К. : Вища школа, 2004. – 206 с.
321. Юпитов А. В. Проблематика и особенности психологического консультирования в ВУЗе / А. В. Юпитов // Вопросы психологи. – М., 1995. – №4. – С. 50–56.
322. Якиманская И. С. Развивающее обучение / И. С. Якиманская. – М., 1979. – 27 с.
323. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П. М. Якобсон . – М. : Народное образование, 1969. – 189 с.
324. Якубовська Л. П. Використання навчально-рольових ігор професійної спрямованості у процесі навчання іноземної мови майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. ... кандидата пед. наук : спец. 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія» / Лариса Павлівна Якубовська ; Національна акад. Прикордонних військ України ім. Б. Хмельницького. – Хм., 2002. – 18 с.
325. Abt Clark C. Serious Games. / Clark C. Abt. New York : Viking Press, 1970. – P. 13–14.
326. Berset A. Le maitre-eveilleur. – P. Centurion (Formation), 1978. – 138 p.
327. Berufliche Kompetenzenwicklung. Berlin. Dezember. 1999. – 6'99.
328. Berufliche Kompetenzenwicklung. Bulletin. Berlin. August, 1999. – 4'99.
329. Complex Demands on Teaching Require Innovation. – Boston : WACRA, 2000. – 598 p.
330. Freire P. Teaching Foreign Language at Schools. – New York : Educational Solutions, 1983. – 56 p.
331. Hutchinson T. English for Specific Purposes: A Learner-Centered Approach. Cambridge / Hutchinson T., A. Walters: Cambridge Univ. Press, 1993. –179 p.
332. Lanngenscheidts Grosworderbuch Deutsch ALS Fremdsprache. 1993. 1998 Lanngenscheidt KG Berlin und Munchen. – 1217 S. – 517p.

333. Pruitt D. G. Twenty Years of Experimental Gaming: Critique, Synthesis and Succession for Future / D. Pruitt, M. Kimmel // Annual Review of Psychology. –1977. – Vol. 28. – P. 363–392.

334. Phillip C. Schlechti. Schools for the 21-st. Century. Leadership Imperatives for Educational Reform. –Jan Yramisko, 1999. –122p.

335. Quality education and competencies for life (Workshop 3) Background Paper. – 2004. – P. 6–7.

336. Russel J.D. Modular instructions a guide to the design, selection, utilization, and evaluation of modular materials. Minneapolis? Burgess Pub. Co. 1974. –164 p.

337. Shaw S. Development of Core Skills training in the Partner Countries. – ETF, 1998. – 64 p.

338. Specters. J. Michael-de Teja. Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Teaching. ERIC Digest. Competence. Competencies and Certification. – 2001. – P. 1–3.

339. Teaching and Interactive Methods. – Boston : WACRA, 1994. – 570 p.

Наукове видання

Петрук Віра Андріївна

**ФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ
ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Монографія

Редактор С. Малішевська

Оригінал-макет підготовлено В. Петрук

Підписано до друку 22.06.2011 р.
Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. др. Арк. 16,4
Наклад 100 прим. Зам № 2011-125

Вінницький національний технічний університет,
КІВЦ ВНТУ,
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-85-32.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано у Вінницькому національному технічному університеті,
в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі,
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-81-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.